

Tijdens het gebruikswaardenonderzoek wordt onder meer de omvang van de stam gemeten.

Gebruikswaardeonderzoek straat- en laanbomen: communicatie speerpunt in derde fase

Jelle Hiemstra: "Het gaat nu pas interessant worden"

De tweede fase van het gebruikswaardeonderzoek van straat- en laanbomen zit er bijna op. Met een aaneengesloten periode van vijftien jaar is dit een van de langstlopende onderzoeken binnen de sector. En als het aan projectleider Jelle Hiemstra ligt, blijft het daar niet bij. In de derde fase moet de nadruk voornamelijk liggen op het vertalen van de vergaarde informatie, aanvulling met praktijkervaringen en het communiceren naar de gebruikers.

Auteur: Ruud Jacobs

Het straatbomenonderzoek is volgens Hiemstra een uitzondering in onderzoekland aan het worden. "Toen het onderzoek begon, werd het goedgekeurd voor een periode van 5 of 6 jaar. In 2000 werd de tweede fase gestart voor een periode van 10 jaar. Dit is gelukkig bij tussentijdse evaluaties voortdurend gecontinueerd. Maar bij andere projecten merken we dat de onderzoeksperiode steeds korter wordt. De huidige tweede periode loopt eind december af. In ieder geval zijn we nog niet klaar met het onderzoek. Bij bomen heb je veel tijd nodig om onderzoek te doen. Je kunt ook zeggen: het begint nu pas interessant te worden."

Jelle Hiemstra, werkzaam als senior onderzoeker bij PPO Bomen, vertrouwt er ook nu weer op

dat voor een verlenging van 'zijn' project een akkoord wordt afgegeven. Hiemstra weet maar al te goed dat geld een vrijwel alles bepalende factor is. "Je wil weten wat die bomen op termijn in de stedelijke omgeving doen. En ja, dan moet je eigenlijk langer kijken. Maar voor een financier is dat lastig te overzien."

Opzet onderzoek

Volgens Hiemstra is er in de afgelopen 15 jaar een stevige basis gelegd. "Het onderzoek, zoals het nu bij een aantal gemeentes heeft gelopen, is eigenlijk heel eenvoudig van opzet. Er is een lijst gemaakt van bomen die in het onderzoek opgenomen moesten worden. Dat waren op dat moment nieuwigheden of soorten waarvan wij

"Je wil weten wat die bomen op termijn in de stedelijke omgeving doen"

Prunus padus 'Albertii'

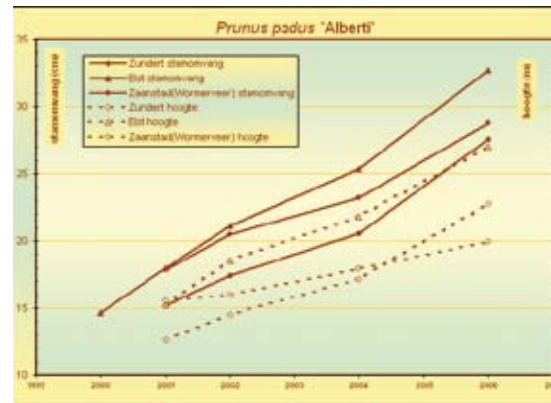
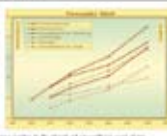

Hoogte	Kroon	Kruis	Grond	Grond	Verhoogde
to	afmeting	verhaal	dekking	verhoging	verhoging
10	10x10m	10x10m	10m	10m	10m

'Albertii' is een boom van de tweede generatie en geschikt voor smalleren straten en als parkboom. Ook in de verhoogde voor vloete groei iets het plantgat goed voorbereid is.

Beschrijving
Hoogte: tot 10 m
Blom: rood langwerpig, later avond tot 1 m
Blad: verticaal tot 10 cm, bladeren klein, bladeren donkergroen
Blom: witte, hangende met veel armpjes, tot 10 cm lang
Blad: klein, rond, 1-2 cm lang, 1-2 cm breed
Periode: tot 1000 uur, 1000 uur, 1000 uur, 1000 uur
Conditie: alle groeifactoren (ook water, beschikbare grond, maar niet te diep)
Verhoogde planting: Prunus padus verhoogde planting kan ook goed tegen een laag grondwaterstand
Verhoogde planting: Verhoogde
Verhoogde planting: Verhoogde
Verhoogde planting: Verhoogde

Een voorbeeld van een soortbeschrijving met gebruikseigenschappen, kenmerken en groeicurve.

vonden dat ze meer aandacht nodig hadden.” De lijst is gemaakt in overleg met de begeleidingscommissie. Hierin zitten de verschillende partijen die bij de totstandkoming van de lijst belang hebben, dus boomkwekers, maar ook afnemers en gebruikers van bomen. In de afgelopen 15 jaar is jaarlijks een shortlist gemaakt van 8 tot 10 bomen. “Die lijst is vervolgens aan de gemeenten aangeboden en daar werden keuzes uit gemaakt. De proefbeplantingen zijn door de gemeente aangelegd en onderhouden. Dat hebben we 7 plantseizoenen volgehouden. Elk jaar met een nieuwe serie bomen. Uiteindelijk zijn in totaal van 77 soorten of cultivars bomen aangeplant door de gemeentes.”

Om iedereen hetzelfde uitgangsmateriaal te geven zijn alle bomen door het project uitgezocht. “Onderzoekstechnisch is het belangrijk om met homogeen materiaal te starten. We willen zien hoe die bomen zich verder ontwikkelen en wat ze kunnen en wat ze niet kunnen. Positieve en negatieve gebruikseigenschappen”, laat Hiemstra weten. Om zo min mogelijk variatie op andere manieren ingebracht te krijgen is er bij het begin van het project een plantprotocol gemaakt. Allemaal bomen van vergelijkbare maat, bij voorkeur 18-20, maar minimaal 16-18. De bomen van een bepaalde soort in een jaar kwamen allemaal van dezelfde kweker. Het eerste plantjaar was 1997-1998 en het laatste 2004-2005. “Dat had zo zijn reden, want we wilden de geplante bomen over een periode van zeven jaar minimaal 5 keer zien en het liefst elk jaar. Bij elk bezoek gingen we in een andere periode kijken. Elke boom is zodoende in alle vier de seizoenen

bekeken. Dit om een zo goed mogelijk beeld van de bomen te krijgen gedurende het hele jaar. Ze zijn gefotografeerd, en jaarlijks gemeten in hoogte en diameter en omvang van de kroon”, aldus Hiemstra.

Vervolgonderzoek

“We zijn nu bezig om een voorstel te maken voor een vervolg van het project. Dat richt zich vooral op communicatie van de resultaten. Wat we daarnaast graag zouden willen is dat we de soorten die nu staan te groeien, over een aantal jaren nog een keer kunnen bekijken. Want naarmate een boom ouder wordt, wordt hij interessanter. Daarnaast zou het heel goed zijn om te kijken naar soorten die nog niet in de lijst staan, maar die in het kader van alle veranderingen in de omgeving, het klimaat en het stedelijk milieu eventueel wel in de lijst opgenomen zouden moeten worden. Het wordt immers allemaal intensiever, de ruimte wordt beperkter en er worden meer eisen gesteld aan bomen. Ik weet zeker dat je nu andere voorkeurslijsten hebt als 15 jaar geleden. Zeker als je ook rekening houdt met veranderingen die voorspeld worden op het gebied van het klimaat. Het wordt warmer en droger in de zomer en de extremen worden groter. Grote neerslagpieken, maar ook hele droge periodes.” Hiemstra heeft de plannen voor een vervolgproject al helemaal in zijn hoofd en denkt dat het vervolg op de eerste twee fases voor een periode van drie jaar zal zijn. “We richten ons daarbij vooral op de gegevens die we nu verzameld hebben. We zullen ons richten op zowel het aanvullen ervan met praktijkervaringen, gegevens uit

het buitenland en van bomen die nu ondertussen ouder zijn geworden, als op het vertalen van die gegevens en het communiceren ervan naar de gebruikers. Zeg maar, het praktisch bruikbaar maken van de gegevens.”

"We zijn nu bezig om een voorstel te maken voor een vervolg van het project"

Buitenland

Hiemstra: “De redenen van het onderzoek waren kennis vergroten via het gebruikswaardenonderzoek om zo te komen tot het vergroten van de kwaliteit van het stedelijk groen, het versterken van het imago van de laanboomteelt en het bevorderen van de afzet van de laanboomteelt. Ik denk dan ook dat het voor het vervolg nu heel belangrijk is om de opgedane kennis te vertalen naar praktische zaken. Noem het communicatie naar buiten toe. Wat zijn nou de eigenschappen van die soorten, wat kun je er mee doen of juist niet. Zowel binnen Nederland als ook naar het buitenland toe. Een groot deel van onze laanbomen is immers voor de export.” Mede daarom zijn het afgelopen jaar contacten aangeknoopt met vergelijkbare onderzoeken in Duitsland en Denemarken. “Het ligt erg voor de hand natuurlijk om de resultaten die ze daar hebben, te vertalen naar onze situatie en omgekeerd en gezamenlijk een beschrijving van een aantal van die soorten te gaan maken.”

"Voor een vervolg van het project wordt die communicatie alleen maar belangrijker, zo denk ik"

Financiering

Het gehele project wordt gefinancierd door het Productschap Tuinbouw en uitgevoerd door PPO in samenwerking met Naktuinbouw en Schalk Linde10. Het totale project heeft op dit moment ruim 1,2 miljoen euro gekost. Voor het vervolgproject denkt Hiemstra nog eens 150.000 tot 200.000 euro nodig te hebben.

Website

In de afgelopen jaren is er heel veel informatie verzameld van alle 77 in de lijst opgenomen cultivars. "We zijn nu bezig om die gegevens per cultivar samen te vatten. Er worden afzonderlijke soortbeschrijvingen gemaakt, bestaande uit twee bladzijden met onder meer een duidelijke foto, een korte omschrijving van wat de boom is, inhoudelijke informatie met een aantal details in foto's en daarnaast ook een beschrijving van de gebruikseigenschappen en kenmerken van de boom. Dat ronden we dit najaar af, zo is de bedoeling. Al die gegevens komen te hangen aan de website www.straatbomen.nl." Op die site zijn ook alle publicaties uit het onderzoek en de gegevens van de proefbeplantingen beschikbaar. De website is volgens Hiemstra één van de hoofdonderdelen in de algehele communicatie. "En voor een vervolg van het project wordt die communicatie alleen maar belangrijker, zo denk ik."

Eén van de dingen die Hiemstra in zo'n vervolgproject dan ook graag ziet, is het verder uitbouwen van die website met daarin alle vergaarde kennis, zodat die gemakkelijk beschikbaar is voor alle mensen die de vermelde bomen gebruiken. "De kennis die we verzameld hebben, moet beschikbaar blijven. Enerzijds voor de sector en anderzijds voor de afnemers." Behalve de website komt er ook een boek met daarin alle gegevens. "Die willen we gewoon naast elkaar zien."

Jelle Hiemstra

Oproep

De interactiviteit met de gebruikers van de website is tot nog toe beperkt, aldus Hiemstra. "Wat ik merk is dat de site veel bezocht wordt, dat zijn toch honderden bezoeken per maand. Dus dat gaat goed. Het aantal reacties is echter nog beperkt. Dat is jammer, want voor een echt goede beschrijving van de gebruikswaarde hebben we ook de ervaringen uit de praktijk nodig." Daarom is onlangs een oproep op de site geplaatst waarin beheerders wordt gevraagd om hun ervaringen met de in de oproep genoemde soorten door te geven aan de onderzoekers. Deze lijst zal in de komende maanden regelmatig worden vernieuwd.

Conclusies

Volgens Hiemstra is het een beetje voorbarig om nu al conclusies uit het gebruikswaardeonderzoek te trekken. "Dat willen we eigenlijk pas dit najaar doen als we alle beschrijvingen klaar hebben. Dan kunnen we wellicht ook iets zeggen over bijvoorbeeld de 20 beste bomen. We hebben indertijd een keuze gemaakt en de perspectiefrijke bomen genomen waarvan we dachten dat we daar iets mee konden. In de loop van het project is de lijst steeds aangevuld." Hiemstra is overtuigd dat voor de gestelde ambities heel nuttige informatie is geproduceerd, met meteen de kanttekening dat de klus nog niet af is. "Om

dat te kunnen verzilveren denk ik dat je dat in de komende jaren zult moeten vertalen naar gebruikscategorieën en dat je de informatie wellicht nog verder moet aanvullen. Verder hebben we te maken met veranderende omstandigheden en willen we ook over de grens. Ook daar is kennis verzameld. Die zit hier nog niet in, maar wil ik er wel inbrengen. Bovendien kan het ook heel nuttig zijn om nog een keer terug te komen met name bij de eerstgeplante bomen om te kijken hoe die er nu bij staan, omdat voor deze bomen de laatste waarneming al van enkele jaren geleden is. Zeker ook voor de export hebben we nu heel nuttige informatie, vooral als je het straks gaat combineren met wat de Duitsers, de Denen en de Fransen gedaan hebben. Om dat te verzilveren denk ik dat je dus nog verder moet gaan. Daarna moeten degenen die de export doen het ook zelf oppakken. Dat kunnen wij niet allemaal, maar we kunnen in de komende jaren wel de daarvoor benodigde bouwstenen ontwikkelen."